Gemeente Leeuwarden

Geveltuinenplan & Mobiel Groen in LEEUWARDERS NIEUWE BINNENSTAD

Een overkoepelend plan voor een extra vergroeningsimpuls in stegen en straatjes in de binnenstad van Leeuwarden én het faciliteren van de groenclub

Juni 2026

Inhoud

Voorwoord 3
1. Inleiding 5
2. Het voorstel 9
3. Kosten en kostendekking 15
Bijlage: Overzicht potentiele ontwerpers en ontwerpthema's 17

Voorwoord

Leeuwarden vergroent. Ook zeker in de binnenstad. Met de vele projecten die in uitvoering komen vanuit Uitvoeringsprogramma Binnenstad 2023-2030 wordt op beeldbepalende plekken als de Eewal, de Nieuwstad en het Ruiterkwartier gewerkt aan een stevige vergroening. Met dit plan voor een extra vergroeningsimpuls zetten we een belangrijke stap om onze binnenstad op nog meer plekken groener, gezonder en aantrekkelijker te maken voor iedereen.

Onze binnenstad is volop in ontwikkeling. In 2025 heeft de gemeenteraad groen licht gegeven voor enkele grote herinrichtingsprojecten. Steen, asfalt en voertuigen maken plaats voor bomen, terrassen en aantrekkelijke plekken om te ontspannen.

In het vastgestelde Uitvoeringsprogramma Binnenstad is ook een project opgenomen voor een extra vergroeningsimpuls door geveltuinen/mobiel groen. Dit voorliggende plan geeft een uitwerking van dat project.

Het doel? Onze binnenstad oogt straks nog groener en aantrekkelijker. Met deze impuls ontstaat een interessante route langs bijzondere geveltuinen en groenvoorzieningen in stegen en straatjes waar geen grote herinrichtingen aan de orde zijn. Met dit plan ondersteunen we ook de groenclub binnenstad, een groep vrijwilligers die al lange tijd groen aan de weg timmeren en die we verder helpen om hun groene vingers nog meer te laten spreken. Op die manier versterken we initiatieven en ideeën die er vanuit ondernemers en inwoners zijn om het straatbeeld te vergroenen.

Samen investeren we in de toekomst van Leeuwarden. We nodigen iedereen uit elkaar te ontmoeten in en te genieten van een groene, gezonde binnenstad. Zo bouwen we verder aan een Leeuwarden waar het groen wonen, werken en verblijven is — voor ons allemaal.

Evert Stellingwerf
Wethouder

1. Inleiding

1.1. Aanleiding en doel

Dat groen een grote rol van betekenis speelt in de openbare ruimte is inmiddels genoegzaam bekend. Behalve dat het sfeer en een smûk gevoel geeft is het ook een oplossing voor problemen zoals hittestress, wateroverlast, gezondheid en biodiversiteit. En denk hierbij bijvoorbeeld ook aan de succesvolle manifestatie BOSK, waar de beleving en functie van groen zeer goed zicht- en merkbaar was.
Op een aantal plekken in de binnenstad, bij de grotere herinrichtingen zoals Nieuwestad en Ruiterskwartier, gaan we vergroenen. Er zijn echter nog diverse plekken waar te beperkt ruimte is om grootschalig in te zetten op groen. Daar biedt samenwerking met de bewoners en ondernemers kansen voor kleinschaliger initiatieven die wel het verschil kunnen maken. Initiatieven bijvoorbeeld met geveltuinen, guirlandes en mobiel groen.

Groenclub Binnenstad

Bij die kleinschaliger initiatieven speelt de Groenclub Binnenstad al een aantal jaren een belangrijke rol. De groenclub binnenstad bestaat uit vrijwilligers, bewoners, ondernemers en mensen van de gemeente. Deze groenclub komt regelmatig bij elkaar en bespreekt dan de groene ideeën voor in de binnenstad. Daarnaast wordt er een onderhoudsronde gedaan om geveltuinen te onderhouden. Zo zijn er op meerdere locaties al groeninitiatieven van de grond gekomen en gerealiseerd. Bij deze praktische en actieve club is behoefte aan een volgende stap met een groter en overkoepelend plan. En het werven van meer vrijwilligers.

Geveltuinen, waarom?

Geveltuinen zijn een smal strookje groen langs de gevel van een huis of soms schutting. Ze worden vaak aangelegd op gemeentelijke grond in het trottoir. Dit wordt gedaan bij huizen zonder voortuin. Ze bieden verschillende voordelen:

- Tegengaan hittestress[1]; de lucht rondom begroeide gevels warmt minder op dan bij onbegroeide gevels. Hierdoor verbeter je het leefklimaat van de stad
- Verhoging biodiversiteit; Er komt een grote verscheidenheid aan planten en dieren voor in geveltuinen. De tuintjes kunnen fungeren als steppingstones met het andere groen. Zie ook het onderzoek uit Leiden. https://www.universiteitleiden.nl/nieuws/2024/07/geveltuintjes-zijn-cruciaal-voor-biodiversiteit-in-de-stad
- Afvangen regenwater, doordat er groen i.p.v. tegels ligt kan regenwater infiltreren in de bodem en hoeft het niet via buizen te worden afgevoerd
- Verbeteren leefbaarheid; groen zorgt voor een positief effect op je mentale gezondheid
- Opvangen fijnstof; groen bindt fijnstof uit de lucht
- Verbeteren sociale cohesie; meer contact met buren en voorbijgangers

Wat gebeurt er al in Leeuwarden qua geveltuinen?

Er zijn in Leeuwarden al best veel geveltuinen aangelegd. Bewoners kunnen eenvoudig eentje aanvragen via de website waarna de gemeente de tegels weghaalt en goede grond aanbrengt. De bewoners beplanten de geveltuin en onderhouden deze. De geveltuinen liggen verspreid door de hele stad. Ze zien er afwisselend uit.

1 https://gezondestedelijkeleefomgeving.nl/blog/2025/05/06/stedelijke-geveltuinen-kunnen-helpen-tegen-hittestress/

1.2. Totstandkoming plan

Vanwege het succes met geveltuinen op verschillende plekken, de toenemende vraag naar geveltuinen, de geuite behoefte van de groenclub naar een overkoepelend plan én de vele genoemde voordelen ligt nu dit plan voor.
En het is daarmee een invulling van dit deelproject uit het vastgestelde Uitvoeringsprogramma Binnenstad.
Dit plan is tot stand gekomen door input vanuit de beleidsafdeling en het programma Volhoudbaar waar vergroening en biodiversiteit één van de pijlers is. Daarnaast, en bovenal is gebruik gemaakt van input, ervaring en ideeën vanuit de groenclub binnenstad.

1.3. Vervolg

Dit document is een overkoepelend plan op hoofdlijnen. Met overkoepelend wordt gedoeld op een plan dat de gehele binnenstad beschouwt en bestrijkt. Het beschrijft welke onderdelen deel uitmaken van dit plan. Na vaststelling van dit plan wordt een vervolg gegeven aan de uitwerking en realisatie van de groenvoorzieningen.

1.4. Planning

Na vaststelling van dit plan en het beschikbaar stellen van het krediet wordt gestart met het inhuren van een creatieve en vooraanstaande landschapsarchitect om tot een bijzonder uitgewerkt voorstel voor een geveltuinenplan te komen.
Daarna wordt het gefaseerd uitgevoerd en wordt de groenclub ondersteund in hun professionaliteit.

Globaal tijdspad	
Q2 2026 t/m Q4 2026	maken geveltuinenplan
Q4 2026 t/m Q4 2027	uitvoering
2026/2027	ondersteuning groenclub

1.5. Inspirerende voorbeelden

Wat zijn voorbeelden van dit soort initiatieven van samenwerking tussen bewoners en overheden?

Vlindertuin Tiel

De Zindering is een vlindertuin in Tiel op het dak van een parkeergarage. Het plan was om hier appartementen te bouwen. Toen dit niet doorging is op initiatief van een groep vrijwilligers van Stichting TielCentrumXL, later in samenwerking met medewerkers bij de gemeente en bedrijven uit Tiel, een vlindertuin aangelegd. Naast onderhoud zijn er activiteiten zoals fotografie, schilderen, cursussen beplanting, rondleidingen. Afgelopen voorjaar was dit programma zelfs op de BBC te zien in een documentaire.

Vancouver Street Gardens

Bewoners kunnen een straattuin adopteren. De gemeente faciliteert en geeft advies. Vergelijkbaar met de bewonersinitiatieven in Leeuwarden maar dan puur gericht op plantvakken. Ook hier wordt gestimuleerd om verbinding te leggen.

Alkmaar vergroenen prachtstraten

Bureau B+B heeft een plan gemaakt om de kleinere straten te vergroenen. https://www.alkmaarsbolwerk.nl/project-vergroenen-prachtstraten

De Highline New York.

Géén geveltuinen en véél grootschaliger maar wel een voorbeeld hoe overheid en vrijwilligers samenwerken. Een verlaten spoorlijn werd opnieuw ingericht als park. Vele miljoenen bezoekers en een groep vrijwilligers die helpen bij het onderhoud. Onder andere met snoeidagen, oogstfeesten en tuininstructie. Ontwerp door Piet Outdolf. (www.thehighline.org)

TAPAS
LAS TAPAS
Grolsch
LAS TAPAS

2. Het voorstel

Het voorstel is om een route door de binnenstad te maken met geveltuinen. Deze geveltuinen worden door een inspirerende en creatieve ontwerper gemaakt met een mooi en passend portfolio. Het doel is dat deze route met geveltuinen zo aantrekkelijk zijn dat het een nieuwe doelgroep bezoekers aanboort: geveltuintoeristen.

De geveltuinen zouden een verbinding kunnen vormen tussen de verschillende parken, zoals Prinsentuin, Waagplein, Beursplein en wellicht is ook een verbinding met het Rengerspark mogelijk. Behalve als plan 'an sich', biedt dit plan zo ook meerwaarde voor én verbindt het andere binnenstadsprojecten met elkaar. Zo vormen de geveltuinen meerwaarde voor bewoners, ondernemers en bezoekers en vormen ze een inspiratie voor anderen en andere steden. Het credo is dat zelfs op de kleinste plekken groen met impact mogelijk is.

2.1. Het plan: geveltuinenroute Leeuwarden

Waaruit bestaat de geveltuinenroute?

Er wordt een route gekozen door de stad waarlangs allemaal klein groen wordt aangelegd. Dit moet een mooie route worden die fotogeniek wordt. De route draagt bij aan een fijne omgeving, vergroot biodiversiteit en helpt met klimaatadaptatie.

De route bestaat uit drie onderdelen:

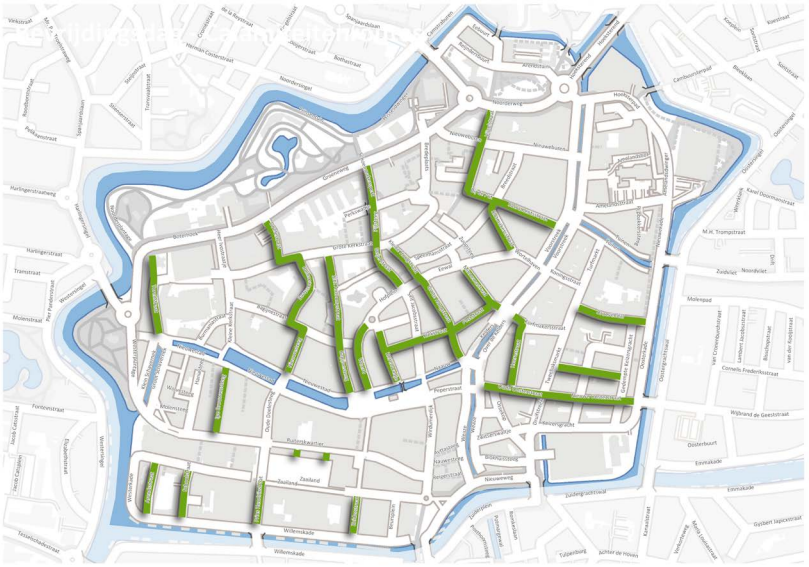
1. Geveltuinen
2. Groenslingers (guirlandes) en klimplanten
3. Plantenbakken (verplaatsbaar groen)

Alle plannen moeten bijdragen aan de volgende onderdelen:

- Tegengaan hittestress
- Kunnen opvangen regenwater
- Biodiversiteit vergroten, ook deel inheemse beplanting
- Fotogeniek zijn
- Spelen met kleur, geur, hoogte, vorm en textuur

Potentiële stegen

Het kaartbeeld hiernaast geeft een eerste indicatie van de mogelijke stegen en straatjes. Tezamen met inwoners en ondernemers wordt een definitief voorstel gemaakt. Een kansrijke buurt is mogelijk ook de Joodse buurt, Nijehove, waarin diverse belanghebbenden zich hebben verenigd om tot o.a. meer vergroening te komen als uitbreiding op de plannen met en rond het Stadsklooster, Grote of Jacobijnerkerk.

Figuur 1: Indicatie potentiële straatjes/stegen voor gevelgroen

Hoe worden de straten gekozen?

Bij het wijkpanel en het binnenstadsmanagement komen vragen binnen van straten die willen vergroenen. Voorbeelden zijn de Vijzelstraat en de Oosterstraten. Maar ook vanuit de Beijerstraat en Bagijnestraat komen verzoeken binnen. Door een oproep te doen zou je deelnemende straten in beeld kunnen brengen. Als we een route willen maken moeten we proberen straten die zich nog niet gemeld hebben te enthousiasmeren.

De bewoners langs de route hebben de volgende opties:

1. Geen geveltuin
2. Wel een geveltuin en zelf onderhouden
3. Wel een geveltuin en laten onderhouden door de groenclub

Voorwaarde voor punt 3 is wel om de omvang en capaciteit van de groenclub te vergroten. Gesprekspunt daarbij is of de huidige organisatiegraad daartoe toereikend is. Ook wordt bekeken of de officiële regels voor geveltuinen passend zijn of wellicht enige aanpassing behoeven voor het bijzondere te realiseren effect.

Ontwerpfase

Vertrekpunt voor het ontwerp is dat we kiezen voor 1 ontwerper die 1 groot ontwerp maakt zodat samenhang geborgd is. Het doel om te komen tot een geveltuinenroute die leidt tot een samenhangend geheel ligt dan in één hand is en ook organisatorisch qua ambtelijke ondersteuning en begeleiding behapbaar.

Uitgangspunt voor de keuze van een ontwerper is iig dat het spraakmakend moet zijn, de ‘wow factor’ geldt en dat we plek geven aan innovaties voor de vraagstukken van deze tijd.

In de bijlage is opgenomen:

- Een overzicht/groslijst van mogelijke ontwerpers waarbinnen we tot een shortlist en uiteindelijke keuze komen
- Een aantal mogelijk relevante thema’s voor het ontwerpproces

Rol van de groenclub

De bewoners, ondernemers en de groenclub krijgen een grote rol bij de planvorming en planuitvoering. Zij zijn verantwoordelijk voor het in stand houden van de tuin. Het is daarom mooi dat deze groep groter gaat worden. Daarmee zorg je voor sociale binding met de binnenstad en ook meer mensen die op de openbare ruimte letten.
Wellicht moet de groenclub ook een meer formele opzet krijgen op een gegeven moment. Dat kan mogelijk door het aanstellen van een hoofdtuinman/-vrouw per straat die meedoet. De groenclub krijgt daarmee een overkoepelende rol en is het kennisinstituut voor de groene route. Ze:

- houden het totaaloverzicht
- geven advies over de beplanting
- onderhouden geveltuinen als mensen dit zelf niet kunnen of willen
- controleren of de tuinen er netjes bij liggen
- organiseren bijeenkomsten, cursussen, diners etc.
- houden social media bij
- organiseren inventarisaties, zoals bijen- of vlindertellingen

Als onderdeel van dit plan wordt gezorgd voor de volgende ondersteuning van de groenclub:

- Vakinhoudelijk; dus ondersteunen bij plantenkennis als ze vragen hebben;
- Sociale aanjager of verbinder die faciliteert.

2.2. Uitvoering

Dit betreft het daadwerkelijk in uitvoering brengen van het plan dat de uitkomst is van wat in de vorige paragraaf is beschreven. Het aantal projecten dat gerealiseerd kan worden is gelimiteerd en zal worden geprioriteerd op basis van het beschikbare budget. Het gaat om (groen)materialen zoals planten voor geveltuinen, klimplanten, guirlandes (en

bevestigingsmateriaal), bloembakken en planten. De uitvoering wordt belegd bij de bewoners van de betreffende straten, ondersteund door de groenclub, dus daar gelden geen uurtarieven voor. Wel wordt de groenclub ondersteund met advies en professionele ondersteuning door een hovenier (zie de paragraaf hierna).

Binnen de uitvoering worden nog 2 'specials' onderscheiden:

Mobiel-groen kunstobject

Door een kunstenaar/creatief wordt een mobiel groenobject gerealiseerd waarin een combinatie wordt gevonden van groen met kunst & cultuur. Dit object kan bijdragen aan het promoten en 'ludiek zichtbaar maken' (placemaking) van het belang van groen. Het object kan daar worden ingezet waar de groenclub actief is met projecten of ingezet worden op verzoek van belangstellenden die het mobiele object voor een event o.i.d. kunnen gebruiken. Denk bijvoorbeeld aan Bruno Doedens, de creatief bedenker van BOSK, die hier mogelijk iets bijzonders voor kan bedenken/maken. Maar er zijn ook andere makers die hiervoor een aansprekend concept en object kunnen ontwerpen.

Visit Leeuwarden

Met Visit Leeuwarden wordt een meer integrale route mét storytelling gemaakt waar ook de historie van Leeuwarden een plek krijgt. Visit Leeuwarden gebruikt een digitale tool om wandelroutes op kaart te publiceren en staat ook open voor andere binnenstadsprojecten om in de tool op te nemen. Denk aan de streetartroute vanuit het economisch pakket bij 'De Oude Markten' en de (nog te realiseren) beweegroute binnenstad. Mogelijk kan dus ook deze geveltuinenroute in deze tool worden opgenomen. De route komt via de tool digitaal beschikbaar en kan aangevuld worden met afbeeldingen, video en audio. [2]

2 Naast vroegere oude plantsoenen en binnenhofjes is er ook een historische route:

2.3. Ondersteuning groenclub

De groenclub met een legertje aan vrijwilligers is goud waard voor het meedenken, de realisatie en instandhouding van dit gevelgroen. Dat geldt zowel voor het bestaande als het nieuwe groen. Het versterken van de organisatie van de groenclub is dan ook van belang. Het voorstel is dat een organisatieadviseur met groene vingers wordt ingehuurd die de structuur van de groenclub steviger neerzet en meer vrijwilligers probeert te trekken. En daarbij kan en moet ook gedacht worden aan ondernemers. En zij/hij stelt ook samen de kaders op.

Daarnaast wordt een vakinhoudelijke hovenier aangetrokken die de groenclub advies geeft en helpt in de opstart van de uitvoering van dit plan tezamen met de groenclub. Daarna kan dit worden overgedragen zodat er een vorm staat die zichzelf redt. Inzet is dat het vooral energie en stimulans geeft aan de vrijwilligers en dat er aandacht en zorg is voor het (langjarig) onderhoud.

2.4. Planning

Na toekenning van het budget wordt direct gestart met het project. De plandetaillering en voorbereiding is gepland in de tweede helft van 2026. Qua uitvoering is de inzet om alles in 1 keer te realiseren binnen een jaar. Dus dat zal naar verwachting eind 2026 starten en doorlopen tot einde 2027.

https://historischcentrumleeuwarden.nl/images/Publiek/Stadswandelingen-PDF/brochure-wandelingmonumentaal-groen-2022.pdf

ANNO
1697
Broodje Bewust
REGVERDIG

3. Kosten en kostendekking

3.1. Kosten

Voor de 3 onderdelen worden de volgende kosten begroot:

1. Inhuren van een landschapsarchitect voor een aansprekend geveltuinenplan/-route	**Totaal**	**€ 45.000**
• Inhuur landschapsarchitect		
2. Realisatiebudget om voornoemd plan uit te voeren	**Totaal**	**€ 152.500**
• Planten voor geveltuinen en klimplanten		€ 45.000
• Divers materiaal zoals kantopsluitingen		€ 15.000
• Guirlandes (groenslingers)		€ 22.500
• Bloembakken en planten		€ 15.000
• Een bijzonder en mobiel groen/kunstobject		€ 45.000
• Digitale tool Visit L'w		€ 5.000
• Communicatie		€ 5.000
3. Ondersteuning groenclub binnenstad	**Totaal**	**€ 32.500**
• Inhuur groene organisatieadviseur, ca.50uur		€ 7.500
• Inhuur hovenier voor advies en opstart, ca. 70uur		€ 15.000
• Tuingereedschap bibliotheek		€ 5.000
• Werkkleding en toebehoren voor profi uitstraling		€ 5.000
Het projectmanagement wordt begroot op	**Totaal**	**€ 20.000**
De totale kosten bedragen daarmee		**€ 250.000**

3.2. Kostendekking

In het uitvoeringsprogramma binnenstad 2023 – 2030 is voor dit project, onder de noemer 'vergroening algemeen' en 'gevelgroen & mobiel groen', €300.000 begroot en in fonds 1 gereserveerd. Voor eerstgenoemd deelproject, 'vergroening algemeen' is €150.000 toegekend aan het vergroeningsthema voor de Kloostertuinen bij Stadsklooster Grote of JacobijnerKerk. Dat betekent dat voor dit deelproject €150.000 beschikbaar is. Daarnaast is nog €100.000 beschikbaar in de fondsen, dus totaal €250.000.

CAPALED

Bijlage: Overzicht potentiele ontwerpers en ontwerpthema's

Mogelijke (bekende) ontwerpers

- **Bruno Doedens**
  bekend van Bosk, eventueel ondersteund met een beplantingsdeskundige
- **Nico Wissing** (http://www.nicowissing.com)
  Is een van de oprichters van NLGreenlabel; werkt samen met TV Tuinman Lodewijk Hoekstra. Wellicht is hier een leuke actie mee te bedenken
- **Modeste Herwig** (www.modesteherwig.eu)
  + redelijk bekend, tientallen boeken geschreven en weet wat fotogeniek is omdat ze zelf tuinfotograaf is ook.
- **Bureau Mien Ruys**
- **Sanne Horn**
  o.a. tuin Rijksmuseum
- **Jacqueline van der Kloet**
- **Climmy Schneider**
  uit de school van Piet Oudolf

Grote ontwerpbureaus

- **BoschSlabbers**
  Huidige ontwerper Nieuwestad
  + kent situatie
  - Minder bekende naam
- **West8 (**www.west8.com)
  Grote internationale projecten zoals Jubilee Garden Londen.
  + grote projecten
  - Kent de particulier deze?
- **Lodewijk Baljon** (www.baljon.nl)
  Stadstuin Kemkensberg Groningen
  - Geen bekende naam
- **Bureau B+B** (www.bplusb.nl)
  Alkmaar De Laat en prachtstraten
  + ervaring met kleine straten

Ontwerpthema's

Mogelijke thematische ingrediënten/'haakjes' kunnen zijn:

- Vanuit Leeuwarden spelen diverse programma's op het gebied van bijvoorbeeld klimaat, biodiversiteit en vergroening. Wellicht kan een overkoepelend verhaal verteld worden via het groen in de binnenstad.
- In vroeger tijden waren enkele zeer bekende tuinarchitecten uit het noorden hier actief: Gerrit Vlaskamp en Lucas Pieters Roodbaard. Ze hebben veel parken en tuinen ontworpen in Leeuwarden. Roodbaard ligt ook begraven op de Algemene Begraafplaats. Wellicht kan er in de hun kenmerkende stijl een doortrekking gemaakt worden in het geveltuinenplan én verbindingen maken. De gedachte is dan wel om 'modern' toevoegen, met een vertaling naar huidige thema's zoals biodiversiteit en klimaatadaptatie.

- In plaats van de Engelse Landschapsstijl van voornoemde architecten, met rechte geveltuinen, zouden we ook slingerende vormen kunnen toepassen. Door iets met hemelwater te doen kunnen (kleine) waterpartijen een rol spelen. Exotische planten en aanvullingen met “tuin sieraden” zoals prieeltjes en bruggetjes waren destijds “in”. Naar de huidige tijd zouden we nu groene klimaatadaptieve innovaties kunnen benoemen. Daarbij valt te denken aan de innovatieve gevel bij Smoel, groene daken bushokjes, het Waagplein wat eigenlijk grote regenton is, Waterwall Oosterstraat, iets over BOSK, een boom met sensoren en nog andere innovaties die we kunnen toepassen en ook wisselen.

LEEUWARDERS NIEUWE BINNENSTAD

Gemeente Leeuwarden

06/2026